

การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการประยุกต์พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและ
พัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์*

A RESEARCH SYNTHESIS ON APPLICATION OF THE
BUDDHADHAMMA FOR SOLVING THE PROBLEM AND DEVELOPING
SOCIETY BY BUDDDHIST RESEARCH INSTITUTE

พระมหาเสรีชน พันธุ์ประโคน

Phramaha Serichon Phanprakhon

สมิทธิพล เนตรนิมิตร

Samiddhipol Netnimit

พระมหาอดิเดช สติวโร

Phramaha Adidej Sativaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: serichon.pha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 - 2559 จำนวน 64 เรื่อง เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วยเกณฑ์การประเมินคุณภาพงานวิจัยแบบบันทึกข้อมูลการสังเคราะห์งานวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการสังเคราะห์งานวิจัยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ทั้งนี้ ด้านพุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.37 โดยบูรณาการหลักสัมมปชาน 4 ผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) การป้องกัน 2) การรักษา 3) การปรับปรุงหรือพัฒนา และ 4) ความต่อเนื่องและยั่งยืน รองลงมาเป็นงานวิจัยด้านพุทธธรรมกับการบริหารและการจัดการ คิดเป็นร้อยละ 21.88 โดยบูรณาการอริยปทัสส 3 พรหมวิหาร 4 ฆราวาสธรรม 4 และอริยสัจ 4 ได้แก่ การพิจารณาสภาพของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุ การกำหนดเป้าหมาย และการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุด และน้อยที่สุดเป็นงานวิจัยด้านพุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 3.12 ด้วยบูรณาการไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 และกตัญญู เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการระบบนิเวศวิทยา 5 อย่าง คือ 1) สร้างจิตสำนึก 2) สร้างพลังร่วมด้วยจิตอาสา 3) สร้างการมีส่วนร่วม 4) สร้างบทบาทและหน้าที่ และ 5) สร้างแผนการดำเนินงาน งานวิจัยส่วนมากเป็นรูปแบบพรรณนา ใช้เครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถามและ

* Received 27 January 2020; Revised 24 March 2020; Accepted 27 March 2020

แบบสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยควรเป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ การวิจัยเชิงปฏิบัติ หรืองานวิจัยและพัฒนาให้มากกว่าการวิจัยแบบสำรวจหรือการวิจัยพื้นฐาน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมได้ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย, การประยุกต์หลักพุทธธรรม, การแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

Abstract

The purpose of this research is to synthesize the application of Buddhaddhamma for problem solving and society development from the research projects funded by Buddhist Research Institute, 64 sampling projects taken from the fiscal year of 2555 - 2559 B.E. The research instruments based on criteria assessed by distinguished academic, particular form designed to record synthesized research projects, percentage analysis and content analysis. The research finding was as follow: the synthesis on the application of Buddhaddhamma for solving problem and developing society by the Buddhist Research Institute categorized into 6 dimensions. Hence; the highest number belonged to well beings and quality of life (34.37%), integrated with four right exertions (Sammappadāna) through 4 processes; prevention, maintenance, development, and continuity and sustainability. Second, administration and management (21.88%) integrated with the three dominant influences (Adhipateyya), the four holy abiding (Brahmavihāra), the four virtues for lay people (Gharāvāsā-dhamma), and the Four Noble Truths (Ariyasacca) during the process of problem consideration, cause analysis, focused targeting and opted for best solution. The least was environmental and ecology system (3.12%), integrated with the Threefold Training (Sikkā), the four holy abiding (Brahmavihāra), and the gratitude (Kataññukatavedī) in order to promote the cooperation of people in five aspects, namely 1) cultivate awareness 2) increase volunteer awareness 3) implement participation 4) specify role and duty and 5) determine operating procedures. The results found that most of the research projects were in descriptive methodology, using questionnaire and interview form as research instruments. Suggestions were considerably proposed that research projects should be more application of Buddhaddhamma for problem solving and developing society in the forms of application, operation and development

research than survey and common research in order to maintain the ongoing and continuity of sustainability society.

Keywords: Research Synthesis, Application Of The Buddhadhama, Solving The Problem And Developing Society, Buddhist Research Institute

บทนำ

สังคมไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อาทิ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อวิถีชีวิต กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีลักษณะไร้รากฐานทางวัฒนธรรม การขาดโลกทัศน์ทางคุณธรรมจริยธรรมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของแก่นแกนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในทุกระดับของสังคมไทยขณะนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติได้รวบรวมและจัดทำตัวชี้วัดด้านสังคมเพื่อสะท้อนภาพสังคมของประเทศระบุถึงสถิติคดีอาญาในปี พ.ศ. 2557 พบว่า คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ 4,148 คดี คดีชีวิต ร่างกายและเพศ 23,613 คดี คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ 69,454 คดี คดียาเสพติด (คน) 362,505 คดี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) สถิติคดีอาญาในปี พ.ศ. 2560 พบว่า คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ 2,256 คดี คดีชีวิต ร่างกายและเพศ 17,429 คดี คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ 36,090 คดี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) แม้คดีต่าง ๆ จะลดลงแต่ยังคงมีจำนวนที่มากอยู่ อีกทั้งข้อมูลสถานการณ์ด้านสุขภาพของประเทศไทยส่วนใหญ่ พบว่า พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ ได้แก่ การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ยังคงมีสัดส่วนที่สูง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) และจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ส่งผลกระทบในวงกว้างกับประชาชนทุกเพศทุกวัย ก่อให้เกิดภาวะเครียดและอาการทางจิต คุณภาพชีวิตของคนไทยหลายด้านยังต่ำกว่าเป้าหมายและไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนฐานความรู้ การศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยเป็นปัญหาที่สำคัญ การขาดการฝึกทักษะ และการขาดการพัฒนาทุนมนุษย์ของไทย คือการที่คนไทยส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมและปัจจัยแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพ จนทำให้ประชากรที่เจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้นและเสียชีวิตก่อนวัยอันควร รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ อีกด้วย

พระพุทธศาสนาเรียกสภาพปัญหาดังกล่าวว่า “ทุกข์” ซึ่งเป็นสภาพติดตัวมาพร้อมกับการเกิดด้วยอำนาจแห่งความถ้อยมั่น (อุปาทานขันธ) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนามีหลักธรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมได้ในทุกมิติ โดยเน้นที่การพัฒนามนุษย์ให้มีความงอกงามทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นเบื้องต้นให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่สมบูรณ์ จากนั้นมนุษย์จึงไปทำการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของการพัฒนาตั้งแต่การพัฒนาทางกายภาพ จริยธรรม จนถึงการพัฒนาจิตใจและปัญญา เป็นบ่อเกิดของความรู้และแนวการปฏิบัติที่หลากหลาย ปัญญาชนและสังคมส่วนใหญ่จึงใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการพัฒนา เพื่อให้ผู้คนใน

สังคมได้สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หลักการของพระพุทธศาสนาจึงเป็นทั้งหลักปฏิบัติและเป้าหมายของการพัฒนาสังคมแห่งความดีงามเพื่อการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้และการพัฒนาในระยะยาวหากพิจารณาจากมิติของความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น พระพุทธศาสนาถือเป็นระบบความเชื่อที่ยึดโยงผู้คนให้มีความสัมพันธ์ในลักษณะชุมชนร่วมกัน (พระศรีคัมภีร์ญาณ, 2559) พระพุทธศาสนาเป็นทั้งศาสนา ปรัชญา มีคำสอนที่เป็นวิทยาศาสตร์ พร้อมทั้งบูรณาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ไว้อย่างสมบูรณ์ สมควรที่พุทธศาสนิกชนจะได้ซึมซับแก่นสาระโดยถ้วนหน้า แม้ศาสนิกชนต่างศาสนาก็สามารถศึกษาพุทธธรรมเพื่อเก็บเกี่ยวสิ่งที่เป็นคุณไปใช้กับชีวิตของทุกคนได้เช่นกัน (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2552) สอดคล้องกับที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยว่าพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่โลก พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานอารยธรรมที่สำคัญของโลก พระพุทธศาสนายังช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชาวโลกได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556) สถาบันพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักของสังคมไทย ชีวิตของคนไทยผูกพันอิงอาศัยกันกับพระพุทธศาสนาเต็มตลอดตั้งแต่เกิดจนถึงตาย สภาพที่กล่าวมานี้ได้กลายเป็นมาช้านานจนฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของชาวไทย กลายเป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยใจคอพื้นฐานชีวิตจิตใจของคนไทยให้มีลักษณะเฉพาะตนที่เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย และสามารถกล่าวอย่างถูกต้องมั่นใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2558) สอดรับกับแนวทางที่พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งตรัสรู้แล้วพระองค์เป็นผู้พ้นจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พระอรหันตสาวกก็เช่นเดียวกัน จากนั้นจึงส่งไปประกาศพระศาสนาด้วยถ้อยความว่า “...แม้พวกเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเราจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย...” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปฏิบัติตาม พระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนดั่งเข็มทิศนำทางชีวิตเพื่อกระทำความดี และก่อให้เกิดอานิสงส์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเพราะมีกระบวนการที่สามารนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหาในแบบองค์รวมซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาวิกฤติต่าง ๆ ของสังคมไทยได้ และวิกฤติทั้งหลายที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยเข้ากันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านหนึ่งของสังคม ผลพวงของวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย อย่างไรก็ตามการที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา来解决ปัญหาและพัฒนาสังคมนั้นต้องมีการประยุกต์และบูรณาการเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษานำมาปฏิบัติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปที่ประสงค์จะเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเน้น

การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาเป็นหลัก มีปรัชญาคือจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม จัดการเรียนการสอนครอบคลุมทั้งระดับปริญญาตรี จนถึงปริญญาเอก ดำเนินการตามพันธกิจ 4 ด้าน คือ 1) ผลิตบัณฑิต 2) วิจัยและพัฒนา 3) ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม และ 4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ว่าด้วยพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนา เน้นการวิจัยและค้นคว้าสร้างความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นพัฒนาความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการแล้วนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาและพัฒนาสังคม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา โดยมีสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการวิจัย เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการงานวิจัย และงานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งดำเนินการเผยแพร่องค์ความรู้จากผลงานวิจัยงานสร้างสรรค์สู่สังคม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคมได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์การวิจัยภายใต้แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 จำนวน 5 ประเด็น คือ 1) การวิจัยหลักคำสอนในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) การวิจัยเพื่อประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม 3) การวิจัยเพื่อส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาและกิจการคณะสงฆ์ 4) การวิจัยเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยและ 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยของมหาวิทยาลัย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556)

ด้วยเหตุที่งานวิจัยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ผลงานวิจัยที่มีคุณค่าเป็นข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์แก่การวางแผนการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนาบุคลากรในทุกสาขาวิชาการให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นพลังในการสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศ จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่าสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ได้จัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 - 2559 จำนวนทั้งสิ้น 521 โครงการ ผ่านการพิจารณาอนุมัติงบประมาณ 307 โครงการ เป็นงานวิจัยประเภทการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมมากที่สุด จำนวน 147 โครงการ คิดเป็นอัตราเฉลี่ย 47.88% (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) การสังเคราะห์งานวิจัยเป็นขั้นของการใช้ประโยชน์ข้อมูลความรู้ซึ่งต้องพิจารณาทั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ มีการถกเถียงให้เห็นถึงข้อดีข้อเสียในทุกประเด็นทุกด้านที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาประมวลเป็นข้อปฏิบัติ และนำไปสู่การวางแผน วางนโยบาย หรือมาตรการในการปฏิบัติต่อไป (ชุตินา สัจจามันท์ และคณะ, 2554) การสังเคราะห์งานวิจัยประเด็นดังกล่าวทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับลักษณะของปัญหาหรือลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่า และสามารถนำไปประยุกต์แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมได้ยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในรูปแบบของการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงเอกสาร (Research synthesis) และทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) ทำการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 - 2559 เป็นขอบเขตของการวิจัย และดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ คือ 1) ทำการสำรวจงานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รับการจัดสรรทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 - 2559 และผ่านการพิจารณาอนุมัติจบแล้ว จำนวน 307 เรื่อง 2) ทำการสำรวจคัดเลือกงานวิจัยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์พุทธธรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม ได้งานวิจัยที่นำมาศึกษา จำนวน 147 เรื่องโดยมีงานวิจัย จำนวน 64 เรื่อง ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกคุณภาพของงานวิจัย 3) ทำการจัดหมวดหมู่/จำแนกงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกแบ่งออกเป็น 6 ประเด็นปัญหาสังคม 4) ดำเนินการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) โดยวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 4.1) ด้านแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย 4.2) ด้านวิธีวิทยาการวิจัย และ 4.3) ด้านผลการศึกษา ตามกรอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และ 5) สรุปผลเขียนรายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์พุทธธรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้จัดสรรทุนแก่คณาจารย์ ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย วิเคราะห์วิธี ดำเนินการวิจัยและสังเคราะห์ผลที่ได้จากงานวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานงานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม
2. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม จำนวน 64 เรื่อง พบว่ามีคุณลักษณะแตกต่างกันในด้านต่างๆ ได้แก่ ปีงบประมาณ ประเด็นสังคม รูปแบบการ

วิจัย เครื่องมือการวิจัยและประเภทการวิจัย สรุปผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ได้ดังนี้

(n = 64)			
ฐานข้อมูลวิจัย		จำนวน (เรื่อง)	ร้อยละ
1. ปีงบประมาณ	พ.ศ. 2559	23	35.94
	พ.ศ. 2558	15	23.44
	พ.ศ. 2557	15	23.44
	พ.ศ. 2556	2	3.12
	พ.ศ. 2555	9	14.06
	พ.ศ. 2559	23	35.94
	รวม	64	100.00
2. ประเด็นสังคม	สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ	2	3.12
	การสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิต	22	34.37
	การพัฒนาเศรษฐกิจ	6	9.37
	การบริหารและการจัดการ	14	21.88
	ผู้สูงอายุ	12	18.76
	พฤติกรรมเยาวชน	8	12.50
	รวม	64	100.00
3. รูปแบบการวิจัย	การวิจัยแบบพรรณนา	33	51.56
	การวิจัยแบบสังเกต/แบบสำรวจ	24	37.50
	การวิจัยแบบทดลอง	4	6.25
	การวิจัยแบบมีส่วนร่วม	3	4.69
	รวม	64	100.00
4. เครื่องมือการวิจัย	แบบสอบถาม(questionnaire)	10	15.63
	แบบสัมภาษณ์ (interview form)	31	48.44
	แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์	21	32.81
	แบบทดสอบ (test)	1	1.56
	อื่นๆ เช่น ชุดกิจกรรม โปรแกรมการฝึก	1	1.56
	แบบประเมินคุณภาพ		
	รวม	64	100.00
5. ประเภทการวิจัย	การวิจัยเชิงปริมาณ	20	31.25
	การวิจัยเชิงคุณภาพ	44	68.75
	รวม	64	100.00

ปีงบประมาณ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 64 เรื่อง เป็นงานวิจัยปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 มากที่สุดคือ มีจำนวน 23 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 35.94 ของงานวิจัยทั้งหมด และรองลงมาเป็น

งานวิจัยปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 และปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 จำนวน 15 เรื่องเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 23.44 และงานวิจัยปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 น้อยที่สุด มีจำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.12

ประเด็นสังคม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 64 เรื่อง ประเด็นการสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตมากที่สุด มีจำนวน 22 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 34.37 รองลงมาเป็นประเด็นการบริหารและการจัดการ มีจำนวน 14 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21.88 และน้อยที่สุดเป็นประเด็นสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ มีจำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.12

รูปแบบการวิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 64 เรื่อง เป็นการวิจัยแบบพรรณนามากที่สุด จำนวน 33 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 51.56 รองลงมาเป็น การวิจัยแบบสังเกตและสำรวจ จำนวน 24 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 37.50 และการวิจัยแบบมีส่วนร่วมน้อยที่สุด จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 4.69

เครื่องมือการวิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 64 เรื่อง ใช้แบบสัมภาษณ์มากที่สุด จำนวน 31 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 48.44 รองลงมาเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จำนวน 21 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 32.81 และเป็นแบบทดสอบ (test) และเป็นแบบอื่น ๆ เช่น ชุดกิจกรรม โปรแกรมการฝึก แบบประเมินคุณภาพน้อยที่สุด จำนวน 1 เรื่องเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 1.56

ประเภทการวิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 64 เรื่อง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 44 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 68.75 และการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 20 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 31.25

อภิปรายผล

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พบว่า งานวิจัยประเด็น “พุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิต” มีจำนวนมากที่สุด 22 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 34.37 เป็นการบูรณาการพุทธธรรมคือสัมมปปาธาน 4 ในการสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิต ได้แก่ การป้องกันภาวะเสี่ยงอันเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตของบุคคล หากป้องกันไม่ทันต่อเหตุการณ์จึงต้องบำบัดรักษา บำบัด เยียวยา อันเป็นการส่งเสริมพัฒนาให้บุคคลมีสุขภาวะทางกายและจิตใจที่ดีเป็นไปในแนวทางเดียวกับที่พระมหาธาตุทนา นรเชฏโฐ ได้นำเสนอรูปแบบการรักษาสุขภาพจิตเชิงพุทธบูรณาการ “PCDC MODEL” คือการป้องกัน (Protection) การรักษา (Care) การพัฒนา (Development) และความต่อเนื่องและความยั่งยืน (Continuation & Sustainable) หมายความว่าต้องทำเป็นแบบครบวงจร (พระมหาธาตุทนา นรเชฏโฐ, 2558)

ในส่วนการพัฒนาด้านกาย ได้แก่การทำให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ การมีปัจจัย 4 อย่างพอเพียงต่อการดำเนินชีวิต และมีความสุขอยู่ในสังคม มีสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมที่ดีสอดคล้องกับ พระมหาสุหิตย์ อาภากรโ ที่ระบุถึงการพัฒนาสังคมโดยมุ่งปรับปรุงส่งเสริมให้คนที่อยู่ร่วมกันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ อันจะทำให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันให้มีความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุข (พระมหาสุหิตย์ อาภากรโ, 2559) แต่การมีที่อยู่อาศัย มีอาหารเพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สมควรแก่สภาพและฐานะ มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอแก่การครองชีพ ย่อมเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่ดีในบรรดาปัจจัยหลาย ๆ อย่าง การดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและหลายวิธี อาทิ ทางสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้นเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

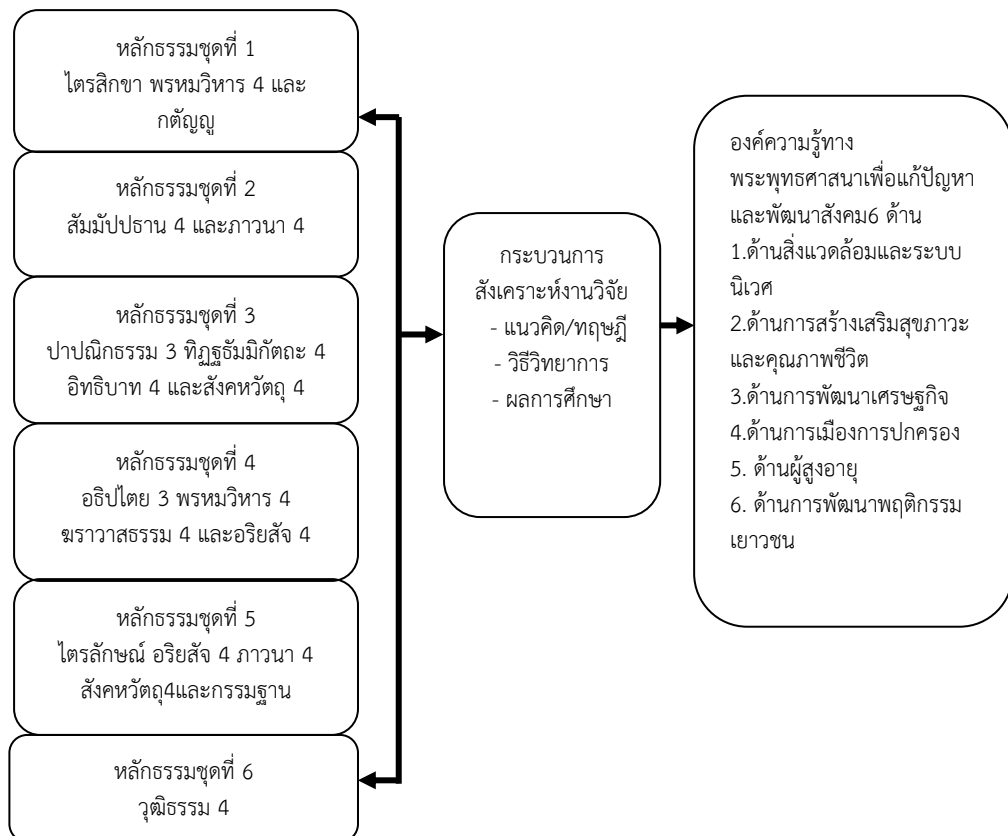
ด้านการพัฒนามนุษย์จะต้องประกอบไปด้วยการพัฒนาในหลายด้าน คือการพัฒนาตนให้มีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ดี มีปัจจัย 4 พอเพียงที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างผาสุก มีสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมที่ดีต้องทำการพัฒนาตนให้อยู่ในศีลเป็นการพัฒนากายมนุษย์ที่ดีเนื่องจากพระพุทธองค์ตรัสสอนให้ละชั่วทั้งปวง ทำความดี และทำใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทองทิพภาวิริยะพันธุ์ในเรื่องการบริหารทีมงานและการแก้ไข ปัญหาที่กล่าวว่า “ศีลหรือวินัย” เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับมิให้ทำ (ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, 2551) โดยที่มนุษย์มาจากที่ต่างกัน ถ้าหากไม่มีศีลหรือวินัยเพื่อปกครอง หรือไม่ประพฤติตามวินัย จะเป็นหมู่คณะที่ไม่ดี ทำให้ขาดความเชื่อมั่นต่อกัน ถ้าต่างคนประพฤติตามศีลหรือวินัยจะเป็นหมู่คณะที่ดี ทำให้เกิดความเชื่อใจกันวินัยสำหรับฆราวาสคือศีล 5 จึงเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ในปกติภาวะ

การจะดำรงตนตามกฎระเบียบและกฎหมายที่ใช้ร่วมกันในสังคมให้เกิดความสงบสุข และสร้างความเป็นธรรมในสังคม ทั้งสามารถจัดความขัดแย้งจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างยุติธรรม อันเป็นการพัฒนาทางสังคมอย่างหนึ่งต้องทำการพัฒนาที่จิตใจการพัฒนาจิตใจคือการฝึกฝนอบรมจิตใจให้สมบูรณ์เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดีสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีโดยอาศัยการพัฒนาปัญญาควบคู่กันไปในการพัฒนาด้านปัญญา ได้แก่ การมีความรู้ความเข้าใจในโลกและมีชีวิตตามความเป็นจริง รู้เท่าทันในโลกและชีวิต อันเป็นการสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตที่ดีสืบไปสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ซึ่งกล่าวถึงหลักฆราวาสธรรมว่า ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน หรือหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ จำเป็นต้องมีการฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตนนิสัย แก้ไข ขอบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2558) กล่าวคือ การเป็นผู้ฝึกตน อบรมกายและจิต ถือว่าเป็นการพัฒนากายอันนำไปสู่การพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิต

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม สรุปได้ดังนี้

องค์ความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมแบ่งออกเป็น 6 มิติ ได้แก่ด้านที่ 1 พุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศประยุกต์หลักไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 และกตัญญู รวมทั้งอุบายที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมในการจัดการระบบนิเวศวิทยา 5 สร้าง คือ 1) สร้างจิตสำนึก เพื่อให้ชาวบ้านทุกคนเห็นคุณค่า 2) สร้างพลังร่วมด้วยการค้นหาผู้มีจิตอาสาด้วยการสร้างจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี 3) สร้างการมีส่วนร่วม ด้วยการช่วยกันคิดร่วมแก้ไขปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในอดีต 4) สร้างบทบาทและหน้าที่ เพื่อให้ทุกคนรู้ว่าหน้าที่ทำอะไรในโครงการต่าง ๆ และ 5) สร้างแผนการดำเนินงาน เพื่อรองรับโครงการในอนาคตที่ทุกคนจะต้องร่วมกันทำ ด้านที่ 2 พุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตประยุกต์หลักสัมมปธาน 4 เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิต 4 ขั้น คือ 1) การป้องกันหมายถึงการป้องกันจากภาวะเสี่ยงที่จะเป็นปัจจัยก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต 2) การรักษาเป็นรูปแบบที่

ต้องดำเนินการรักษา บำบัด เยียวยา 3) การปรับปรุง/พัฒนาหมายถึงการส่งเสริมให้บุคคลมีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดีด้วยการพัฒนาใน 4 ด้านหลัก คือการพัฒนาด้านกาย ได้แก่ มีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ดี มีปัจจัย 4 พอเพียงที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างผาสุก มีสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมที่ดีการพัฒนาด้านศีล ได้แก่การพัฒนาด้านระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมายอันเป็นกติกาในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ให้ความสงบสุขเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย สามารถจัดข้อขัดแย้งและการจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างยุติธรรมที่เรียกว่าเป็นการพัฒนาทางสังคมการพัฒนาด้านจิต ได้แก่ การพัฒนาที่มีการฝึกฝนอบรมจิตใจให้สมบูรณ์ด้วยความมีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต และการพัฒนาด้านปัญญา ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง รู้เท่าทันธรรมดาของสังขาร คือโลกและชีวิต ถึงขั้นทำจิตให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์⁴⁾ ความต่อเนื่องและความยั่งยืน คือการตามรักษาสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตให้คงอยู่ต่อเนื่องตลอดไป ด้านที่ 3 พุทธธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจประยุกต์หลักปาปนิคธรรม 3 กับการดำเนินธุรกิจ คือ มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความรู้เกี่ยวกับลูกค้า รู้ความต้องการของตลาด สามารถจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้าเป็นอย่างดี ชำซ่องในธุรกิจ มีรู้ความเคลื่อนไหวของตลาด มีความรู้ในผลิตภัณฑ์และบริการ ความต้องการสามารถจัดซื้อจัดจำหน่ายของตลาด ประยุกต์ทฤษฎีธรรมมีกัตถะ 4 คือ “ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร เลี้ยงชีวิตชอบ” รู้จักวิธีการแสวงหาปัจจัยเลี้ยงชีพที่ถูกต้องมีความเพียรพยายามในการหาเลี้ยงชีวิตไม่กลัวต่อความยากลำบาก รู้จักการเก็บรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้นั้นอย่างเป็นสัดส่วน รู้ส่วนแห่งการใช้จ่ายที่เหมาะสมจำเป็น และเลือกคบคนที่มีความกระตือรือร้น อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาตนเองด้วย เป็นองค์กรธุรกิจที่ดำเนินงานถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ก้าวล้ำนำไปสู่การเบียดเบียนทั้งตนเองและบุคคลอื่นหลีกเลี่ยงการกระทำความชั่วหรือการมัวเมากับอบายมุข รู้จักใช้จ่ายเงินทองให้เกิดประโยชน์สูงสุดในกรณีสร้างชุมชนเข้มแข็งอยู่ดีมีสุขด้วยการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติการ และการร่วมติดตามประเมินผล ด้านที่ 4 พุทธธรรมกับการบริหารและการจัดการประยุกต์อริยสัจ 3 ในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติงาน การบริหารจะช่วยแก้ปัญหาสังคมและการเมืองได้อย่างแท้จริงและจะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้อย่างทั่วถึงทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก ประยุกต์พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมด้วยความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าต่อสรรพสัตว์ทั่วไป บุรณาการฆราวาสธรรม 4 หากคนในครอบครัวมีความสัตย์จริงใจต่อกัน รู้จักควบคุมจิตจากความโลภ โกรธ หลง ในอบายมุข สิ่งเสพติดทั้งปวง ทั้งมีความอดทน เสียสละ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บุคคล ชุมชน สังคมย่อมสงบสุขร่มเย็น การปฏิบัติฆราวาสธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัว และประยุกต์

อริยสัจ 4 เป็นกระบวนการที่มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การพิจารณาลักษณะการหรือสภาพของปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาสาเหตุ การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ด้านที่ 5 พุทธธรรมกับผู้สูงอายุประยุกต์หลักภาวา 4 มาบูรณาการเป็นรูปแบบกิจกรรม 5 สุข คือ 1) สุขสบาย กิจกรรมรวมกลุ่มกันออกกำลังกายในชุมชน 2) สุขสนุก กิจกรรมสนทนาการในชุมชน 3) สุขสง่า กิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม เช่น งานบุญ พิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน 4) สุขสว่าง กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจ รู้จักควบคุมตนเองได้อย่างเหมาะสม และ 5) สุขสงบ กิจกรรมให้รู้จักคิด พิจารณารู้อะไรที่แท้จริงของโลกและชีวิต การรับรู้และจัดการกับอารมณ์ เช่น ส่งเสริมกิจกรรมเข้าวัด ฟังธรรม นั่งสมาธิเพื่อฝึกการควบคุมอารมณ์ เป็นต้น ด้านที่ 6 พุทธธรรมกับการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนการเสริมสร้างให้เยาวชนเป็น “คนดี คนเก่ง เป็นคนมีความสุข” สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ “เด็กต้องมีความรู้ คู่คุณธรรมจริยธรรม” ด้วยการประยุกต์หลักคุณธรรม 4 คือ 1) การอยู่ใกล้คนดี มีความรอบรู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี 2) การเอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี 3) มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธีและ 4) ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามธรรมทำให้เยาวชนได้รู้หน้าที่ของตนเอง รู้เท่าทันถึงภัยของชีวิต มีการลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติด เกิดความรักสถาบันหลัก คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีขึ้นก้าวสู่ความเป็นเยาวชนดีของสังคมต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้พุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์สรุปได้ว่าด้านพุทธธรรมกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ สามารถประยุกต์หลักไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 และกตัญญู ก่อเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมในการจัดการระบบนิเวศวิทยา 5 สร้าง คือ สร้างจิตสำนึก สร้างพลังร่วม สร้างการมีส่วนร่วม สร้างบทบาทหน้าที่ และสร้างแผนการดำเนินงานด้านพุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิต ใช้หลักปธาน 4 เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตด้วยการการป้องกันการรักษา 3) การปรับปรุงพัฒนา และความต่อเนื่องแบบยั่งยืน ด้านพุทธธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการประยุกต์ทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 คือ “ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร เลี้ยงชีวิตชอบ” สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการร่วมคิดร่วมทำและติดตามประเมินผล ด้านพุทธธรรมกับผู้สูงอายุ ด้วยการประยุกต์ภาวา 4 เป็นรูปแบบกิจกรรม 5 สุข ได้แก่ สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง และสุขสงบด้านพุทธธรรมกับการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนการเสริมสร้างให้เยาวชนเป็น “คนดี คนเก่ง เป็นคนมีความสุข” ด้วยการประยุกต์คุณธรรม 4 ให้รู้หน้าที่ของตนเอง รู้เท่าทันต่อภัยของอบายมุขและสิ่งเสพติด เคารพรัก ชาติ

ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นเยาวชนที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ขึ้นก้าวไปเป็นอนาคตที่ดีต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้ 1) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในประเด็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ รวมถึงประเด็นอื่น ๆ ที่ยังมีจำนวนงานวิจัยไม่มากพอ เช่น ประเด็นเศรษฐกิจ ประเด็นผู้สูงอายุ และประเด็นการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชน 2) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเชิงประยุกต์ การวิจัยเชิงปฏิบัติ หรืองานวิจัยและพัฒนา เพื่อให้เป็นงานวิจัยที่นำองค์ความรู้และแนวปฏิบัติมาสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ แสดงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม 3) ผลสังเคราะห์งานวิจัยนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมใน 6 ประเด็น ได้แก่ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การสร้างเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิต การพัฒนาเศรษฐกิจ การบริหารและการจัดการสูงอายุและการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชน ดังนั้น หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาจนำไปขับเคลื่อนหรือกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาสังคม รวมทั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ อาจนำรูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมไปบูรณาการกับพันธกิจของมหาวิทยาลัย เช่น การเรียนการสอน และการบริการวิชาการแก่สังคมได้ สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารoundต่อไปควรมีการศึกษาสังเคราะห์งานวิจัยประเด็นการพัฒนาสังคมในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น คุณภาพชีวิตสังคมผู้สูงอายุศิลปวัฒนธรรมการปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้เป็นต้น โดยการศึกษาเชิงลึกให้ครอบคลุมทุกรายละเอียดและใช้ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง

เอกสารอ้างอิง

- ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2558). *ศาสนากับการพัฒนา*. นนทบุรี: ดีไซน์ ดีไลท์ จำกัด.
- ชุติมา สัจจานันท์ และคณะ. (2554). การสังเคราะห์องค์ความรู้ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐพล แยมฉิม. (2560). *5 อันดับปัญหาสังคมไทยที่ประชาชนคิดว่าต้องเร่งแก้ไขโดยด่วน*. เรียกใช้เมื่อ 28 กันยายน 2562 จาก <https://www.matichon.co.th/news/545551>
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2551). *การบริหารทีมงานและการแก้ไขปัญหา*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2556). *เมืองไทยจะวิกฤต ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

- _____. (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติธรรม.
- พระมหาฤทธนา นรเชฏโฐ. (2558). *รูปแบบการรักษาสุขภาพจิตเชิงพุทธบูรณาการ*. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2559). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ. (2559). *บูรณาการพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2556). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2552). *การศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. เรียกใช้เมื่อ 2 ธันวาคม 2562 จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *ตัวชี้วัดสำคัญด้านสังคม พ.ศ. 2559*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *เครื่องชี้ภาวะสังคม พ.ศ. 2562*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก.